

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Osztályozás

323.1 (439Bp) (=91.82)

Szerző:

Cím:

Pesti rácok emlékei

Forrás:

Budapest 1817 VIII. 26

Idő:

"15/-"

Személy:

Helyszám:

A szerbek nem voltak mindig oly hangosak és kihívó módon bátor urak, mint a sok szerencsével keresztülvitt balkáni háborújuk óta mutatkoztak addig a napig, amikor egy ekzaltált diák szörnyű pisztolya elindította a világ mai katasztrófáját. Kétszáz és néhány évvel ezelőtt például egészen bizonyos, hogy ezt nem lehetett róluk mondani. Vazallusai voltak a töröknek, szegélyét csókolták kaftánjának, lent, saját földjükön épp úgy, mint a törökség magyarországi végvárában, Pesten és Budán.

Ebben a minőségben, török kapitányok alatt, kitűnő martalócoknak bizonyultak, ha kellett, éppen a magyarokkal szemben. Viszont az is igaz: mihelyt kivonult a török a Duna e pontjáról, helyesebben amikor fölnyársalták őket — derék és vitéz fajrokonainkat — Lotharingiai Károly karabélyosa, és magyar hajdúi: egyszeribe átalakultak békés lakosokká.

A szerbek első nyomai, Pesten és Budán tehát ide visznek vissza, még a török hódoltság félholdas idejébe. A félhold elől ugyanis e két város régi, jobbmódú lakossága, a magyar és német, részint önszántából kitakarodott, részint elhullott a török áradat elleni védekezésben. Helyüket más népek fia foglalták el, akiket a török sereg uszály gyanánt hordott magával dél felől. Akik szépen megvárták, míg a törökök elintézték a hódítás veszedelmesebb részét, s aztán szívesen beültek az elfoglalt városok házaiba és magiszratusaiba. Pesten és Budán így a török katonacsaládokon kívül a következő fajták telepedtek le: görögök, szerbek, zsidók, örmények, cigányok. Közük a cigányok-

ról kétségtelen, hogy akkor is a város-végi bohémek szerepét töltötték be. A zsidók — ez szintén kétségtelen — a pénz körül foglalatoskodtak. A Verbőczy-utcában például kifejlett börzéjük volt. A görögök ugyancsak kereskedtek, a szerbek pedig agrárius tevékenységgel töltötték ki idejüket. Kertet, szőlőt és egyebet műveltek Tabánban, Kőbányán.

A szerbek, vagyis rácok tabáni szereplése azonban a XVIII. század végén már egészen legyengül. Egyre-másra elvesztik kisebb-nagyobb földecskéiket és házaikat, szemben az idetelepődő takarékosabb és szívósabb svábokkal.

Pesten már sokkal tovább megmaradnak, élénk és szimpatikus viszonyt folytatva a pesti polgárokkal, de egyébként bizonyos zárt társaságot képezve. Mert ma is laknak ugyan Budapesten szerbek s főiskoláj internátusukban, a Thököly-numban egész kolónia van délvidéki, temesi, bánáti szerb családok fiaiból. De ezenkívül, ahány szerb van itt, annyifelé el. Legföljebb vasárnaponként találkoznak össze templomukban.

Még a mult század közepén is azonban, ez egészen másként volt. Virágzó szerb élet folyt a Belvárosban, ahol nem egy utcának szinte összes telektulajdonosa szerb volt. Egy német statisztikus, Schwertner nevű, a mult század elején még hétszáz szerbet számol itt össze, mint állandó pesti lakost. Telkek és házak pedig, nagyrészt a következő utcákban voltak a kezükön: a Bástya-utcában, ahol közvetlenül a török hódoltság után nyolcvan százalékot tett ki a szerb telkek száma, aztán a Veres Pálné-utcában, a Lipót-utcában (ma Váci-utca), a McNár-, valamint a Pálos- (ma Szerb-) utcákban. Egész kis szerb Pest alakult itt, amely-

nek pezsgő társadalmi élete volt, s amely, ellentétben például a görögökkel, bizonyos féltékenységgel, éber módon őrizte a maga nemzetiségi jellegét. Volt egy kultúregyesületük, a „Matica Srbska“, amely később Ujvidékre került s ma is ott van, a régi vigadóban pedig minden évben nevezetes vigadások voltak a „Rác bálók“. Ez a szerbség azért korántsem jelentett itt egy ellenséges szívet. A híres Vitkovics-ház például, amely a régi Zöldfa-utcában, a Nőképző-Egyesület mai tanító-intézetének helyén állott, a mult század harmincas-negyvenes éveiben valósággal magyar irodalmi szalon szerepét vitte.

Minderre, a pesti rácok életére, ma már jóformán csak a templom emlékeztet a Veres Pálné-utcában, amelynek falán szerb fölírású tábla jelzi, hogy meddig ért az árvíz 1838-ban. A templom udvarának mélyén régi familiák csontjai porlanak. Az udvar ugyanis a jómódú belvárosi rácok temetője volt. Mint ahogy ezt az ittheverő repedt márványok, cirillbetűs sírkövek mutatják, amelyek közt nem egy másfélszáz évnél is idősebb. Maga a templom, mai formájában 1754-ben épült, helyén azonban már régebben, följegyzések szerint már 1695-ben is templom állt. E templom, amely a környék feltöltése folytán ugyancsak mélyre süppedt, barokk kapujával és tornyával föllötte szép építmény.